

“चित्त्रिणीषु चित्तकर्मयुक्तासु” भा० । श्नायिकाभेदे स्त्री रतिमञ्जरो । “भवति रतिरसज्ञा नातिदीर्घा न खल्वी तिलकुलसु सुनासा क्षिप्रदेहोत्पन्नाक्षी । कठिनघनकुचाट्या सुन्दरी सा सुधीबाह्वङ्गगुण-विचित्रा चित्रिणी चित्रवक्त्रा । पद्मिनी चित्रिणी चैव शङ्खिनी हस्तिनी तथा । यशो जगो हनोऽम्ब स्त्रीषु सोजातिलक्षणम् । यशै पद्मिनी तृता चित्रिणी रमते शृगम् । वृषभे शङ्खिनी तृता हस्तिनी रमते हयम् । पद्मिनी पद्मगन्धा च सीतगन्धा च चित्रिणी । शङ्खिनी क्षारगन्धा च मन्दगन्धा च हस्तिनी” ।

चित्रे श पु० इत० । १चन्द्रे गङ्गच० । २चित्रेश्वरशिव-लिङ्गे न०

चित्रेश्वर न० प्रभासत्वेत्यस्य चित्रगुणस्यापिते शिवबिम्बभेदे यथा “ततो गच्छेन्महादेवि ! चित्रेश्वरमनुत्तमम् । धनुषां सप्रभे तस्य स्थितमान्मे यदक्षिणे । लिङ्गं महाप्रभावं हि सर्वपातकनाशनम् । तत्र चित्रेश्वरं पूज्य नरकात् न भ-वेद्भयम् । यत्तदस्थितं पापं चित्रोभार्जयति प्रिये ! तस्मात् सर्वप्रयत्नेन चित्रेशं पूजयेत् सदा । तस्मात् पाप युतोवापि नरकं नैव पश्यति” ।

चित्रोक्ति स्त्री चित्रा व्याख्यार्थकरी उक्तिः । व्याकाश-बाण्णां त्रिका० । २चित्रकथने च ।

चित्रोपला स्त्री इत० । चित्र उपलोयस्याम् । १नदीभेदे । “चित्रोपलां चित्रपथां मञ्जुलाम् मञ्जुवाहिनीम्” भा० स्त्रीष० अथ० । नदीकथने । इयं चित्रोत्पलेति पुरु-षोत्तमतत्वे उक्ता । “नदी तत्र महापुण्या विष्णु-पादविनिर्गता । चित्रोत्पलेति विख्याता सर्वपापहरा शुभा” “चित्रोत्पला महानदी” रघुनन्दनः ।

चित्रोदन पु० नित्यकर्म० । केतुबलिहमे चित्राक्षे चित्रा-चगङ्गे लक्षणसक्तम् । “चित्रोदनश्च केतुभ्यः सर्वमल्यैः समञ्जयेत्” संज्ञा० त० ।

चित्रत्र लि० चित्र-कर्मणि यत् । पुञ्ये “स्रज्य भा घत्योदिवि चित्रत्रं रथम्” ऋ० ५।६।१७। “चित्रत्रं पूज्यम्” भा० ।

चिदृ अथ० । चित्+प्रपो० । १यसाकल्ये चिच्छब्दार्थे । तस्य असाकल्यार्थत्वेऽपि “अथ निपाता उच्चावक्षेऽर्थेषु निपतन्त्युपमाधेऽपि” निरुक्तोक्तेः अव्ययाना मनेकार्मत्वात् वा २उपमायाम् । “दधि चिदित्युप-माधे” निरु० । ३निन्दायाम् “कुन्नापां चिदाहरेदिति ऊतचिते” निरु० । “चनचिदिवगोलादितद्विज्ञाने डि-

तेषु गतेः” पा० घट्टस परेषु तिङन्तं मातृदातम् । देयः पचति चित्” सि० कौ० “किं हन्” च चिदुत्तरम्” पा० । “अविद्यमानपूर्वे चिदुत्तरं यत् किं हन्तं तदुत्तं तिङन्तं मातृदातम्” । “विमक्तप्रान्तं उदरजतमान-किनोरूपं किं हन्तम्” सि० कौ० ।

चिदाकाश पु० न० । चिदृ व्याकाशमिव निर्लेपत्वात् सर्वाधारत्वाच्च । व्याकाशवन्निर्लेपे शुद्धे ब्रह्मणि ।

चिदात्मन् पु० चित् चैतन्यमात्मा स्वरूपमस्य । चैतन्य-स्वरूपे परात्मनि प्रत्यगात्मनि परपुरुषे । “एतद्रूपं भगवतो ह्यरूपस्य चिदात्मनः” भाग० १।१।१५। श्लोकः

चिदाभास पु० चित् व्याभासः प्रतिबिम्बः । बुद्ध्यात्म प्रतिबिम्बे जीवे “बुद्धिदत्तचिदाभासाविति वेदानका० । चित्तदोषशब्दे दृश्यम् । [१हृदयालो हेमच० ।

चिद्रूप पु० चिदेव रूपमस्य । १व्यात्मनि, २स्फूर्तिमति च । चिन्तन न० चिति-भावे ल्युट् । अतुध्याने “परद्रव्येष्वभि-ध्यानं मनसाऽनिरुचिन्तनम्” मनुः । युच् । चिन्त-नायत् स्त्री ।

चिन्ता स्त्री चिति-भावे व्य । १अतुध्याने सा० द० उक्ते २व्यभिचारिगुणभेदे च तत् “सधृतिचपबताग्लानिचिन्ता वितर्काः” व्यभिचारिणो विभज्य “ध्यानं चिन्ता हितानाम्नेः शून्यताश्चासतापकत्” सा० द० उक्ति तम् । “चिन्ता ज्वरो मनुष्याणां वस्त्राणामातपो ज्वरः” चाणक्यम् । “चिन्तामपरिमेयाञ्च प्रलयान्ता-सुपान्निताः” गोता । “धर्मक्रियात्मचिन्ता च सात्विक गुणलक्षणम्” मनुः । ३दर्शनसंभोगभावनाभेदे रसमञ्ज० ।

चिन्तामणि पु० चिन्तायां सर्वकामदोमणिः सा० त० । चिन्तितार्थप्रदे मणिभेदे । “चिन्तामणौतुदारांश्च चि-न्तिते सर्वकामदान्” हरिवं० १५२अ० । “सामर्थ्यं सम्पा-दितवाञ्छितार्थचिन्तामणिः स्वाक्ष कथं हनूमान्” भट्टिः । २सर्वकामदे परमेश्वरे च व्यायुरारोग्यमर्थञ्च भोगां-यैवानुषङ्गिकान् । ददाति ध्यायतां नित्यम् सर्वकामप्रदो-हरिः” २लुक्तेस्तस्य तथात्वम् । ३मन्त्रविशेषे “सहज-स्थानगो भोमो भाग्यस्यश्च दृढस्मृतिः ! चिन्तामणिसमा-ख्योऽयं यातुः संकल्पपूरकः” ज्यो० उक्ते ४यात्रायोगभेदे ५वृद्धवेदे त्रिका० । ६स्पर्शमणौ “यथा चिन्तामणिं सृ-ष्ट्वा लौहं काञ्चनतां व्रजेत्” । पद्मोत्त० ख० कपिलगृहप्रा-दुर्भूते तदीयचिन्तारणिहारकगणदैत्यनाशके ७गणेश-भेदे तत्कथा “गणं हत्वा महावीर्यं चिन्तारणिस्त्वदा-